

RECENZIE

HOREHÁJ, J.: *Trh a jeho deformácie štátom*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014, 88 s. ISBN 978-80-8168-087-8

Globálna finančná a hospodárska kríza, ktorá sa začala v roku 2008, vyvracia presvedčenie, že súčasný spoločensko-ekonomický model, za ktorým stojí ideologická dominancia neoliberalizmu presadzujúca doktrínu slobodného trhu, liberalizmu, deregulácie, privatizácie či značné oslabenie úlohy štátu v ekonomike, je ten jediný správny. Logicky sa objavuje rad prístupov odmietajúcich ideológiu neoliberalizmu a demontáž či minimalizáciu štátu. Na druhej strane paralelne sa stretávame s postojmi, ktoré príčinu vzniku globálnej krízy vidia práve v pôsobení štátu.

Posudzovaná vedecká monografia J. Horehája *Trh a jeho deformácie štátom* predstavuje pôvodné monotematické dielo venované problematike vzájomného vzťahu trhu a štátu. V publikácii autor prezentuje svoj vlastný názor na interakciu trhu a štátu, pričom vychádza najmä z poznatkov *rakúskej školy* vystupujúcej v pozícii alternatívnej teórie voči ekonómii hlavného prúdu, reprezentovanej dvoma vetvami – keynesovskou (intervencionistickou) a liberálnou (monetaristickou), ktoré tvoria jadro súčasného ekonomického mainstreamu odrážajúceho hospodárskopolitickú koncepciu zmiešanej ekonomiky (s. 7). Prístup rakúskej školy, pre ktorú je príznačné odmietanie straty samoregulačnej schopnosti trhu, ako aj rozsiahlej ekonomickej úlohy štátu, považuje za najrelevantnejší ekonomickej skutočnosti. Základná hypotéza autora v práci je, že vážne poruchy hospodárskeho vývoja (vrátane súčasnej globálnej recesie) nie sú primárne dôsledkom trhových zlyhaní či straty regulačných schopností trhu, ale sú dôsledkom rastúcich štátnych regulácií a intervencií.

Práca je štruktúrovaná do piatich kapitol. V prvej kapitole autor charakterizuje rakúsku ekonómiu, ktorá sa v dôsledku odlišnosti jej metodologického prístupu oddelila od neoklasického prúdu myslenia. Spomenúť treba predovšetkým rozdiel v chápaní úlohy matematiky v ekonomickom skúmaní – pre predstaviteľov rakúskej školy je spoločný všeobecne odmietavý postoj k matematike (napr. L. Mises striktno odmietal matematiku ako „neplodnú“ metódu v ekonómii – s. 16). Tento rozdiel je odrazom rozdielov v objekte skúmania: zatiaľ čo Jevons s Walrasom a na ich učení rozví-

nutá neoklasická ekonómia orientovali svoju pozornosť na otázky rovnováhy a skúmanie podmienok jej dosiahnutia za rozsiahleho použitia matematiky, rakúska škola matematiku pri skúmaní trhového mechanizmu v zásade nepotrebuje. Ďalšou charakteristikou rakúskej školy je spoločný prístup metodologického individualizmu, ktorý je úzko spojený so skepticizmom. Rakúska škola zdôrazňuje význam evolúcie – vychádza z myšlienky, že „spontánny vývoj ľudskej spoločnosti má evolučnú podstatu, v rámci ktorej sa ľudia adaptujú na ustavične sa meniace podmienky“ (s. 18).

V druhej kapitole autor vymedzuje rozhodujúce prvky trhového systému, za ktoré považuje: (1) inštitúcie súkromného vlastníctva a rodiny; (2) pravidlá rešpektovania súkromného vlastníctva a dodržiavania dohôd a (3) princíp slobodného individuálneho rozhodovania a reciprocity (ako antipódu solidarity).

Tretia kapitola približuje rakúsky pohľad na fungovanie trhu, v ktorom súkromné vlastníctvo má kľúčovú úlohu pri motivácii k efektívnemu hospodáreniu so vzácnymi zdrojmi. Efektívnosť trhu je podľa ekonómov rakúskej školy založená na dobrovoľných vzťahoch medzi jeho účastníkmi, ktorí reprezentujú buď dopyt, alebo ponuku a vo svojich rozhodnutiach a konaní využívajú dostupné (hoci nedokonalé) informácie a znalosti prostredníctvom cenového systému a ekonomickej kalkulácie. Možnosti zisku a straty – ako lákadlo a hrozba – sú primárnym motívom k odhaľovaniu a náprave chýb v ekonomickom procese. Pružnosť všetkých prvkov „vyvažuje“ v istom zmysle nedokonalosti systému, ktorý má potenciál neustáleho zdokonaľovania (s. 45).

V štvrtej kapitole autor približuje koncepciu J. M. Keynesa, podľa ktorej v dôsledku rastúcej zložitosti ekonomiky trh už sám nedokáže nastoliť v reálnom čase rovnováhu. Strata samoregulačných schopností trhu musí byť kompenzovaná regulačnými opatreniami štátu. Keynesova teória znamenala posun v ekonomickom myslení; na jej základe sa po druhej svetovej vojne sformovala koncepcia *zmiešanej ekonomiky*. Štát sa dostal do pozície kontrolóra a korektora „trhových zlyhaní“, pričom sa predpokladá, že „trhové zlyhanie“ do-

káže naprávať automaticky, nezištne, nestranne, objektívne s využitím legislatívnych mocenských nástrojov (s. 48). J. Horeháj odmieta „nadmerné množstvo štátu“ a zdieľa názory M. N. Rothbarda, že štátne intervencie sú vždy negatívnym zásahom do efektívnosti „slobodno-spontánneho trhu“ (s. 52).

V záverečnej piatej kapitole sa autor snaží načrtnúť, ako štátne intervencie deformujú fungovanie trhového systému a jeho základných prvkov v podobe inštitúcií, pravidiel a princípov – pozornosť pritom venuje najmä inštitúcii vlastníctva a princípom slobodného rozhodovania a recipacity – a tým aj schopnosti trhu efektívne regulovať hospodárstvo. J. Horeháj zdieľa názor D. B. Johnsona, že politici, kompetentná byrokracia

sú (ako všetci občania) motivovaní primárne individuálnymi ekonomickými záujmami – celý verejný sektor sa tak podľa neho stáva priestorom boja o ovládnutie verejných prostriedkov, sprevádzaný korupciou, klientelizmom a podobnými prejavmi zlyhania štátu (s. 63).

Posudzovaná publikácia je napísaná na dobrej odbornej úrovni. Určená je hlavne študentom ekonomického zamerania, ale prínosná môže byť aj pre záujemcov z iných spoločenských vied (sociológia, politológia, filozofia a pod.), ktorým môže rozšíriť oblasť ekonomických poznatkov v danej oblasti.

Vladimír Gonda